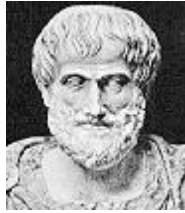

ADAMEC JIŘÍ
FILOSOFICKÝ SEMINÁŘ
KATEDRA TEORIE

**JEDINÝ DŮVOD PRO KTERÝ
BYLA VÁLKA
PSYCHOANALÝSA A PARANOIA**

Jiří Adamec

Brno 2018

**JEDINÝ DŮVOD PRO KTERÝ
BYLA VÁLKA
PSYCHOANALÝSA A PARANOIA**

Jiří Adamec

Brno 2018

© Adamec Jiří
Filosofický seminář – katedra teorie
ISBN 978-80-87234-71-6

*Proč psát o lidských zřůdách?
Abychom se jimi sami nestali!*

Ú V O D

Spis, který zde předkládám, se vrací do Německa v letech 1920 až 1945. Bude pojednávat o tom, který jediný důvod zapříčinil vznik druhé světové války, tedy o *Adolfu Hitlerovi* a jeho knize *Mein Kampf*. V pod-názvu na přebalu knížky, kterou se chystáte číst je podtitul: *Psychoanalýsa a paranoia*. Už tímto se má jevit, že půjde výhradně o zasvěcený rozbor osobnosti s tak zvrácenými sklony, jakým tehdejší řížský kancléř byl. Upozorňuji, že právě pro svoji mimořádnou patologii, byl tento člověk a doposud je nad všechna kritéria psychiatrie. Nemůžeme si tudíž osobovat nárok na to, že jeho popis vyčerpáme a hlavně, jednou pro vždy prostudováním zde uvedeného textu, pochopíme. Kdyby tomu tak bylo, určitě by se našel někdo s takovými psychologicko psychiatrickými schopnostmi, kdo by to již dávno učinil. Jak se ukazuje, stále tomu tak není. Existuje pouze jediná pravdivá teze, a sice, že to byl člověk s vtělenými znaky zla, které však pro svoji velikost zaslepily i většinovou společnost, která ji nadto povýšila, zmytizovala, až k naprosté hanbě tehdejšího i budoucího světa. Největší slabinou člověka je, že se mnohdy domnívá, že ví vše a přitom, ve skutečnosti, neví nic. V tom je jeden z odkazů oné doby, jenž nás má činit trvale ostražitými.

Jiří Adamec
prosinec 2017

§1. URAŽENÁ JEŠITNOST

Píše se listopad roku 1923 a Adolf Hitler je zatčen po nezdařeném mnichovském převratu, o který se pokusil se svými stranickými kolegy z NSDAP. Z vězení je propuštěn po víc jak roce, 20. prosince roku 1924. Za tu dobu stačil napsat svoji programovou knihu *Mein Kampf* (*Můj boj* - první díl), a to v uvolněném režimu a v cimře o rozměrech přibližně 12 – 15 m². Úvodního vydání se první díl dočkal v roce 1925. Druhý díl byl dokončen v roce 1928. Většinu textu Hitler diktoval svému spoluvězni a poté na svobodě, Rudolfu Hessovi. Obsahu knihy předchází dvacet pět bodový program *Národně socialistické strany* z roku 1920, kde se již otevřeně projeví všechny zvrácené požadavky a v nedaleké budoucnosti i jejich naplňování, prostřednictvím Hitlerem vedené předvolební kampaně a druhé světové války.

Začátek knihy Hitler stilisuje do pohledu, který má čtenáře a posléze *budoucího voliče* informovat o tom, že vězňové si vůbec neuvědomili, jakou šanci poskytují budoucímu autorovi, když mu omezením svobody na veřejnosti, dávají veškerý prostor k sepisování jeho politického záměru v ústraní. Hitler tímto přístupem k porážce puče postupně opět nabýval sebevědomí. V jistém smyslu se dá říci, že jej psaní a diktování knihy, dostává z vězeňského pesimismu *zpět do programové reality*, a to s výhledy na jasně formulované kroky, uplatňovaného politického postupu, po svém opuštění cely. Také první řádky první kapitoly Hitler stilisuje tak, jako by mu štěstěna přihrála nejen životně osudovou šanci, ale zejména oprávnění svůj „*boj*“ vést a dotáhnout do konce už právě proto, že se narodil a vyrůstal v Rakouském městečku Braunau, blízko hranic s Německem, s nímž přeci „*mladí*“ mají v jeho současnosti pouze jediný záměr, a to opětné sjednocení s Rakouskem. Je to ve své podstatě počáteční agresivita s níž se vyjadřuje a dává najevo okamžitou ochotu vylévat si zlost všemi dostupnými směry, které v danou chvíli byly k dis-

pozici. Víc toho ve vězení momentálně dělat nemohl. A aby jeho slova nabyla zdánlivost logiky věci, tak pokračuje na stejném místě okamžitým přispěcháním popisu svého budoucího vidění onoho sjednocení, když provolává, že nelze dělat koloniální politiku, jestliže na domácí půdě existuje národní rozdělenost. Hitler se tedy, za prvé, cítil jako budoucí sjednotitel a na straně druhé jako tvůrce nové říše, když do svých slov zahrnuje kolonialismus, co by přirozený vývoj Německa, má-li se zbavit pocitu maldosti z neúspěchů, které je provázely od dob konce první světové války. Do jaké míry toto bylo skutečným Hitlerovým cítěním a politickým přesvědčením, nebo jen na efekt vytvořenou propagandistickou kulisou, která měla jeho voliče přesvědčit o právoplatnosti jeho budoucího postavení v čele Německa, po čemž toužil od počátku nastoupení své politické kariéry, se dnes asi už nedozvíme z přesvědčivějších pramenů, než-li je jeho kniha, kterou zde komentujeme a důvody i souvislosti, pro které ji sepsal. Konečně, aby dodal svým slovům váhu přesvědčivosti, jde k nejelementárnějšímu bodu, jenž má zápas o budoucí Německo vyhrát, a to, když zbraně, jimiž hodlá svého dosáhnout, mají pocházet ze strojů a náčiní, jimiž dělník obrábí, nebo na venkově v polích sedlák orá, atp. Ale jedno hluboké přesvědčení Hitler v sobě přeci jen měl. Byla to „*hanba*“, které se v politickém světě tehdejší Evropy Německu dostalo, a to tzv. *Versaillskou mírovou smlouvou* (1919) v Paříži, která je – Němce, co by původce první světové války finančně (formou náhrad) a územně (vytvořením nových hranic a koloniálními ztrátami), značně vyčerpala. Součtem těchto prvotních okolností je zřejmé, že uvěznění dávalo Hitlerovi vskutku onu šanci v klidu „*promyslet*“ a sepsat své záměry, a to v duchu takového podání, které korespondovalo oboustraně; jednak zde byla vyřčena slova, která v sobě nosila většinová společnost, stejně jako politicky naroubovaná přesně tím směrem, který uchovával naději na opětné získání suvereni-

ty. V tomto ohledu je však zapotřebí zdůraznit, že Hitler nebyl myslitel, ale „*egoisticko-intuitivně*“ zaměřený jednotlivec s nekompromisní vůlí, který se v daném čase nacházel na daném místě. Zdánlivost lehkosti, s níž později přebíral moc, byla vyvolána pouze tím, že jeho slovník a styl myšlení odpovídali většímu, zklamanému průměru lidí generace tehdejšího Německa a schopnost vždy se vyslovit směrem k politické naději, která se zdála být dostupná, jestliže by se společnost sjednotila. Tak proč to tedy nezkusit, jestliže vše závisí pouze od tohoto mocenského způsobu převzetí vedoucí pozice, dokonce s vidinou navrácené mezinárodní prestiže a vnitřního blahobytu, když později hluboká hospodářská krize nabyla už celosvětových rozměrů, Německo samozřejmě nevynecháváje?

Hitler pokračoval v rozhodných tezích tedy již bezprostředně od počátku sepisování své knihy. Aby vyvolal ve čtenáři pocit vlastní důslednosti, uvádí zde mj. také respektu hodnou povahu svého „*pracovitého*“ otce (tuto údajně po něm rovněž sobě zděděnou vlastnost společně s neúprosnou tvrdohlavostí), stejně jako jejich spor ohledně studií, když se chtěl Adol Hitler stát „*akademickým malířem*“ a přerušit docházku střední školy. Latentní vypisování z pocitu křivdy je v této pasáži nepřehlédnutelným momentem. Nepřiznaná psychická trýzeň a nátlaky, které mu otec způsoboval, stran jeho rozhodnutí, jít vlastní cestou, evidentně přetrvávaly v Hitlerově podvědomí celý život. Opět na dalším místě opakuje, jak je mu proti mysli nejednota německy mluvících národů a uzavírá tuto část hrdým, ba povznášejícím udáním výsledků, k nimž došel: *nacionalismus a odtud chápání smyslu dějin*. V těchto souvislostech, o jejichž zhoubnosti neměl ani tušení, se cítil dojít vlastní dospělosti. Nelichotivé je v těchto slovech, když se Hitler také přiznává k tomu, že dráha malíře (se sporným talentem, který si více osoboval, než že jej skutečně měl), byla pro něj pouze výsledkem rozhodnutí, jímž oponoval

autoritářské povaze svého otce, aniž by rozhodnutí podobného druhu byla podporována někde v jeho ateliéru díly (obrazy), přesvědčivě mu dávající za pravdu. Lze proto věřit, že více pravdy je v jeho slovech, kterými se obhazuje, co by „znalec“ historie, což může být konečně opět jen nějaký její díl, nesahající příliš daleko do minulosti, ale spíše konfrontující jeho vlastní přítomnost (např. zdůrazněný odkaz na *Německo - francouzské války 1870 až 1871*).

Z celé pasáže na nás dýchá vyčpělý vězeňský vzduch. Čím více je člověk uzavřen před okolím, v osamění a bez, bůh ví jaké perspektivy, nezbyvá, než si ji vystavět ve fantasii. Hitler však stavěl i na „reálných zájmech doby“. Tuto „skutečnost dokonale pochopil“. *Jeho podání je proto paralelitou programových prohlášení s narcistní potřebou dávat se příkladem*. Tato pozice není při způsobech politického přebírání moci nijak vzácnou a budoucnost podobných propagátorů latentního a později i otevřeně působícího (výkonného) zla, nabídla nemalé množství těch, kteří se svojí šavlí oháněli, až nakonec mnozí padli za jejich oběti ještě dlouho po roce 1945.

Brzy po smrti svého otce, Adolf Hitler odjíždí do Vídně, aby zde studoval. Hrdě popisuje, jak důsledně si všímal již tehdy sociálních rozporů a jak na něj tato skutečnost zapůsobila. Nemohl by, podle něj, takový společenský rozkol existovat, pokud by *Rakousko bylo součástí Německa*. Nuzné podmínky lidí, žijících bez přístřeší kolem městských kanálů Dunaje a vedle toho honosné čtvrti s tolika bohatstvím a noblesou na straně druhé. Aby jeho „pozorovací talent“ ještě více vynikl, dává mu Hitler podobu „rozumného“ nahlížení na rodinný život v jeho průměrné každodennosti. Jak více se zalíbit obyčejným lidem ve své zemi, než-li předstíráním „starosti“ o chudé, nemajetné, nebo rodiny, které strádají nezaměstnaností, nedostatkem peněz, lékařskou péčí, ale stejně tak z těchto nedostatků pocházejícími vzájemný-

mi spory, destabilizujícími jejich soukromý život. Hned na to, Hitler popisuje, jak se zabral do studia literatury a také novin, aby ještě lépe chápal sociální podstatu (rozumějme – *úpadek*) své přítomnosti. „*Studiu*“ novin, lze přeci jen v jeho případě uvěřit dříve, než představě, že Hitler po večerech s tužkou v ruce a sešitem u umělého osvětlení, večer co večer, chvatně hltá stránky světové beletrie, dělá si poznámky a sepisuje obecné závěry, které „*dokonale*“ ladí s jeho budoucím programovým způsobem vystupování při veřejných proslovech. Spíše připadá v úvahu to, že konfrontován s vysokou kulturou vídeňského prostředí, jen obtížně odolával nárokům, které na něj byly z této strany klade-ny. Hitler nebyl ani zdaleka intelektuál, ale *byl vnímavým despotou*, v němž dřímala pomsta světu za zábrany, které na něm vyvíjel během dosavadního života jeho otec. *Dát se na stranu nacionalismu a otevřeně používat agresivní nástroj politické rétoriky – v řečnických proslovech a ve způsobech jednání s dalšími stranami, nebo i jednotlivci, bylo pouhou modifikací (sublimací) latentních zdrojů nezvládnutých oidipických komplexů.* Tato dokonalá náhrada uznání jeho osobnosti, kterého se mu nedostávalo v rodinném prostředí, tak násobila chuť k ještě větší potřebě, dopřávat si takové součásti postupně nabývající moci, vedle politických aktivit, na které v této době stačil. Slovník je zcela průkazný: *boj, vítězství, masy, nesmiřitelnost, odstranit.* O to více se dnes díváme na jeho teze o nesouhlasu s fyzickým terorem, který zde odmítal, jako na pouhou rétorickou hříčku, mající plnit jediný úkol, zaujmout, posílit politické postavení, nechat se zvolit, vynést do čela a pak už si jen dělat, co se mu zlíbí. Hitler se v těchto místech ukazuje jako nespoutané dítě s jasně definovaným přístupem k životu: latentně vytrvalou agresivitou dosahovat svého, sugestivním způsobem předkládat své údajně neškodné záměry. Kdo zde byl otcem? Autorita společnosti, posléze, autorita celého (neposlušného světa). Hitler, rozzlobené dítě si však

nehraje na válku, ale válku pomalu tvoří, žije jí, ba ztělesňuje, co by budoucí stav existence. Už dost na tom, že se otevřeně hlásí k „němectví“, jehož rakouské „odpadlictví“ mu bylo trnem v oku, zejména pro svoji slabost ke *slovanství*, jež na svém území podporuje multikulturalitou; ztráta rakouského občanství (1925) tak otvírala Hitlerovi brány k politické kariéře, což přijal s povděkem. Hitlerův postupně se upevňující úporný nacionalismus od těchto let nabývá reálně praktického, politického charakteru.

§2. IDEALIZACE OSOBNÍHO PROFILU

Jak už bylo uvedeno výše, Hitler se v knize *Mein Kampf* dával s oblibou za příklad. Zdůrazňoval nuzné životní podmínky, které v útrapách o každodenní chléb musel snášet a vedle toho pokračovat *v boji* o politické prosazení. Freud poukazoval na to, jak jeho klienti při vyprávění svých „příběhů“ manipulují s jejich obsahy. Neurotik, natož paranoik se vždy k podobnému zpracovávání svých vzpomínek uchyluje, neboť, na jedné straně potřebuje získat pochvalu za to, že přes všechna úskalí, která mu život přinesl, *zůstal alespoň takovým jakým je* a na druhé straně, *omluvit všechny své špatnosti, kterých se dopustil*, neboť ty mají přeci svoji objektivní příčinu v duševní újmě, kterou se klient lituje a současně vynáší až do nebes. V tomto ohledu se Hitler psychoanalyticky prozrazuje jako nesmlouvavý neurotik právě s oněmi paranoidními sklony.

Transparentně se tento vnitřně patologický náboj otevírá tam, kde Hitler popisuje své „zjištění“, že vládu a tisk řídí *samí Židé*. Když neurotik s paranoidními sklony dostane odpovědi na vlastní východiska z osobní krize (nezaměstnanost, nesplněná ambice stát se akademickým malířem, aj.) a dokládá to tím, že v rámci politického zaměření (a potud ještě latentního směřování) je mu právě nacionalismus odpovědí jak dál, stane se hledání vnitřního nepřítele nenápadnou součástí této *hry o postup na další stupeň*

*východiska z osobní krize. V psychoanalýse tomu říkáme přenos. Co pojmenování tohoto vnitřního nepřítele v tehdejší Německu přibližuje věci samé, je potom většinová nespokojenost s nastalou hospodářskou krizí, historickou potupou z první světové války, prorůstající chudobou, obecně špatná nálada a pocit bezvýchodiskovosti a konečně fakt, že i nejednu továrnu nebo tisk ve vedoucích postaveních mají ve svém držení vsktku rodiny s německým původem. Hitlerově narůstající paranoi bohužel, až moc okolností tady hraje do karet. Jediná námaha, kterou musí vyvinout, spočívá v tom, jakým způsobem se k daným okolnostem vyslovit. A rovněž zde Hitler nachází mechanismus. Jestliže se společnost dostala do stavu letargie, potom potřebuje probudit. V tomto ohledu se Hitlerův neuroticismus, vyšponovaný do hysterických výlevů s přesně frázovanými větami, stává „fasci-
nujícím“ veřejným divadlem proslovů, na jehož obsah naletělo prakticky téměř celé tehdejší Německo.*

Osobní vystupování na veřejnosti, politické klišé a zejména propaganda začali dělat své. Hitler se pojednou ocital ve společnosti jako uznávaná hvězda se spasitelskými ambicemi. Takto se viděl on sám a takto jej viděla převážná většina Němců. Neuroticismus a paranoia dostávali zpětnou vazbu v pozitivitě názoru, *ano takto je to správně a očekává se vlastně ještě víc.* Tím, o co se Hitler už ve vězení při psaní *Mein Kampf* mohl opřít, byla si-
ce malá skupinka jeho přívrženců, ale o to významnější, když ponecháván i tak dlouhé hodiny o samotě, mohl bilancovat svoji složitou minulost a zejména dětství v kontrastu života se submisivní matkou a agresivním, bijícím otcem a tím, kam se jeho zrak upínal nyní, tedy k vlastní cestě nastolení politické moci. Hitler v podstatě neměl rodinu. Jeho nejbližšími mu nyní byli straničtí kolegové, jeho nejintimněji zaměřeným životem potom fascinace vlastní „*velkou budoucností*“, a *fascinace sebou samým.* A aby mohl realizovat své později zcela šílené, zvrhlé plány, bylo k

tomu zapotřebí pojítka se svou vlastní minulostí, pojítka, kterým popře své zkažené dětství, protože se postará o to, aby se jeho budoucnost utvářela už teď, a: „*K tomu je ale potřeba dětí národa ze širokých mas*“. (*Mein Kampf*)

Představme si, že Hitler tuto část *Mein Kampfu* píše vlastně jako sen. Zdá se mu o tom, jak v čele německého národa defiluje ulicemi, davovým špalírem oddaných přívrženců provolávajících jeho jméno. Značná část je tak generačně mladá, že je zřejmé, že pochází jako čerství maturanti z německých škol. Hitler už ve vězení, při psaní této knihy v sobě objevuje onnipotentní sklony, opírané o nešťastné dětství, které chce dorovnat smysluplností posláním při státní výchově a ve své fantasijské představě dopomáhat tak těmto dětem k tomu, aby se jejich budoucnost nevytratila pod nánosem svéhlavosti některých otců rodin, kteří by se svými syny zacházeli podobně jako jeho otec s ním. Jinými slovy, Hitler tímto požadavkem povolává do svých řad své budoucí stoupence.

Také se v této části knihy dozvídáme, jak Hitler „*moralisuje*“. Chudé ponouká k boji a uvědomělosti, střední a vyšší třídu k zamyšlení a odpovědnosti. Ve výsledku je to samozřejmě: *kdo nepůjde s námi, jako by šel proti nám!* Hitler tak dává důraz na *masovost*, kterou popisuje *v konturách rodinného stavu*. Bohužel, tento sen se mu z největší části splnil. Jeho infantilismus zde spočívá v tom, že odráží původní přání nejen jako sen. *Je to i obrácená forma splněného přání, které bylo splněno ještě před tím, než bylo uskutečněno reálnými válečnými hrůzami*. Je to ukázka popření samotných základů Freudova výkladu snů, co by splněných přání. Hitler se vymyká tedy i tomuto psychoanalytickému hledisku. Možná říci, že na daném příkladu vidíme, jak vzniká mýtus o věšteckém snu. Je-li nějaká myšlenka podržována se svojí úporností v takovém tvaru, že je od ní dotyčnému v podstatě nemožné upustit, potom se vyjádří co nejvěrněji v představách

napojených na další psychické funkce a zcela mimořádným způsobem odtud motivuje maximum zájmů, které se za podvědomé účasti svého autora uskutečňují téměř jako obsedantně kompulsivní potřeba. Není potom těžké, za takovýchto okolností podlehnout domněnku o vlastní „výlučnosti“ a „povolanosti“, ospravedlňovaných (?) „uskutečňováním“ všemožných představ a záměrů, aniž by byly brány v potaz jiné ohledy, než-li právě ty „mé“! Do jaké míry tady lze uplatnit tzv. objektivní souvislosti s celkovou atmosférou doby, politikou dané přítomnosti je nanejvýš ošemetné. Už jen to, že bychom snad měli Hitlerův postoj k jeho politickým krokům interpretovat jako cosi objektivního v úhrnu situace doby mi připadá zcela špatně. Hitler jednal výlučně na základě vlastní intuice a fanaticky utvářených představ, které jsou jasně dokladovány v *Mein Kampf*. Jedinou objektivitou v celé této hrůze předválečných a válečných let bylo pouze to, že mu taková politika vlivu prostě vycházela a nikdo jej nezastavil!

§3. PSYCHOANALÝSA A PARANOIA – KRUTOST A PORUCHA OSOBNOSTI

Hitler byl predispozičně oslabený sklonem k duševním poruchám. Pokud bychom je vzali po-pořadí, tak na prvním místě stojí jeho přecitlivělost na to, „*aby byl okolím chápán*“ jako *slabý, neschopný, přehlížený*. Opakem bylo, *stavět se do světla neporazitelnosti, nadlidské až fenomenální schopnosti zvládat to, kam jiní ani nedohlédnou a tím podtrhávat vlastní výjimečnost v samé podstatě lidské existence, posilované podivnou touhou brát na sebe „odpovědnost“ za budoucnost (osud) Německa, ba i celého světa*. Ne každý člověk, procházející životními útrapami, jakými je především nedostatečná mateřská láska a ochrana před krutým otcem, musí nutně vést k zisku výše uvedených psychicky patologických vlastností. Hitler ovšem k těmto duševním ne-

duhům svůj sklon měl a projevoval se u něj již dříve. Např. v době, kdy chtěl být akademickým malířem. Jeho popis okamžitého odchodu z domu, když jeho otec zemřel naznačuje již ukotvenou, fixovanou vidinu seberealizace. Na první pohled by na takovém postoji mladého člověka nebylo nic nápadného. Ale Hitler zjevně ve vztahu ke své rodině citová pouta ztratil už dávno před touto událostí. Tuto ztrátu personálního citu, blízkosti, možná i ztrátu lásky, každý člověk touží nahradit, nebo také, chceme-li to tak říci, doplnit nějakým dodatečným řešením. Freud používal termínu: *krycí manévr, sublimace*. Šlo o to, že osobní minulost musela být u Hitlera, jinými slovy definitivně potlačena a současně nahrazena. Neboť tam, kde je v psychice něco potlačeno, vznikne prázdné místo, s nímž ovšem duševní život počítá a s takovou *prázdnotou* se nehodlá smířit. Prázdné místo tohoto typu v lidské psýše na sebe strhává pozornost. Je-li osobnost traumatizována svojí minulostí, tak jak tomu bylo u Hitlera, potom vzniká *nespokojenost z prázdnoty*. Je třeba vyvinout úsilí k jejímu *obsazení*. Dojde-li k obsazení tohoto prázdného místa, potom i tak vědomí eviduje toto obsazení jako pouhé nahrazení. Nebo-li, v podvědomí se usadí evidence nezvládnuté situace, fragment traumatické události si vynucuje nějaký díl své pozornosti a dodává potřebné impulsy vnitřní nespokojenosti a napětí, kterým je zapotřebí čelit, zejména tak, aby nebyly pro okolí rozpoznány. V masívním měřítku se tento duševní pochod u Hitlera projevil rozkazem zlikvidovat každého, kdo by se mohl nějak podílet na oslabování jeho pozice v roce 1938 tzv. *Křišťálovou nocí*. Stovky a patrně tisíce lidí, pocházejících z židovských rodin, ale i dalších v tu noc padlo za oběť jeho malomocným představám. Čím své prázdné místo Hitler obsazoval je již známou kapitolou celé jeho následné neblahé historie. Otázkou však vždy bude, proč se na místo pocitu ztráty a žalu, tedy jisté submise a zklamání u Hitlera vyvinula tak silná paranoia s násil-

nickými sklony? Zkusme si jen na chvíli představit, že nyní můžeme vskutku do jeho hlavy nahlédnout. Vnitřní svět paranoika bývá vždy ochuzen o citovou oblast. Mnozí jedinci s takovou újmou své obsazení prázdného místa zaplňují např. žárliveckým bludem. Nejedna žena i muž ví, jaké to je, když na ně někdo bezdůvodně žárlí, nebo se sám stane obětí žárlení ve smyslu vlastních mučivých představ o tom, že milovaná bytost si zadává nyní s někým jiným. O to hůře, když je ten, na koho se má žárlit známou osobou. V běžném procesu žárlení je nejdříve žárleno na toho, kdo tou milovanou osobou je a až potom na toho, kdo milovanou osobu svedl na svoji cestu a žárlivce nechal o samotě. Hitler svoji paranoiou posílil o značnou energii, když do ní vložil anticipační úzkost významně dynamického charakteru. Ta se projevila právě oné *Křišťálové noci*. „*Vyčistit*“ politický prostor od každého, *kdo by připadal v úvahu jako nepřijemný sok*. Tímto aktem dát ostatně i dalším, kteří by se mu chtěli postavit jasně na srozuměnou, jaký by byl jejich osud, pokud by byli shledáni nevěrnými. Obludná mašinérie diktatury byla spuštěna a její paranoia dostala zelenou; nebylo cesty zpět. Takové násilí, „*aby si udrželo respekt*“, už lze jen zvyšovat.

§4. PARANOIA SEBEOBĚTOVÁNÍ

Známa pohádka o tom, jak lyška posílá vlastní mlád'ata na smrt než je sama chycena zlým vlkem (nebo pytlákem – podle verze) může být jako obraz hrůzovlády připsána ve smyslu této alegorie také Hitlerovi. Do *Mein Kampf* se mu to psalo za zdmi věznice vcelku dobře a v klidu o smrti a sebe-obětování pro vlast. Dokonce s pomyslným, nenápadným odkazem (poukazem) na sebe sama, jako na toho, kdo je *tou jednou z mála hlav*, které jsou toho schopny a tudíž vyvoleny k spasitelskému boji, o který mu jde především. Jak se tedy obětuje paranoik? Na oko! Obklopí se úzkou skupinkou oddaných a zbytek společnosti žije ve strachu o

svůj život! A aby nepřišli o ten svůj, chrání tito ustrašenci i svého vůdce. Jeho přebírání moci současně odnímá (snímá) odpovědnost většiny, ta s ulehčením takovou odpovědnost na bedra vůdce nakládá a sama si neuvědomuje, že právě takto se stává nejzranitelnějším článkem, který se posléze stane ovládanou, poslušnou masou. Následně může potom kdokoliv být obětován, jestliže si vlk přichází pro svoji potravu. Ovšem tímto vlkem je vlastní Hitlerův strach, nyní již trvale produkován jeho *zaplátovanou* duší (viz §3.) Slova jako, *jsem jedním z vás*, tady potom zní vsutku velmi nahořkle. Neboť zde se utváří to konkrétní, co jest Hitlerovi oním tzv. „*na oko*“, jako např.: *zemře-li kdokoliv z vás, je to stejné, jako by vrah dýku vedl do mého bolavého srdce*; pod touto maskou může být obětován kdokoliv, zejména, je-li dobře ukryt hlavní vyník - tedy sám Hitler. Jak lépe může být manipulováno se zklamanou společností, vzchájející se k novému sebevědomí, když ne takto?! Svůj strach z toho, že by se situace mohla opakovat a nechat masy lidí opět o hladu a bídě na ulicích, a v tomto případě tedy strach spojený dříve také s vlastní situací, tedy o vyprázdňené, nenaplněné touze po sebeurčení, tak Hitler vcelku propagandisticky promyšleně, i když ve vztahu ke své osobě nerozpoznaně, promítá do každého detailu ve svých proslovech. Křičí na nich až pomalu ztrácí dech, aby překřičel sám sebe, aby vyjmul ze sebe pouze neprostupnou zeď zloby, díky které se mu nebude možné přiblížit. Hitler se sice přiblížil masám na oko hranou rolí v níž měl být *otcem i zachráncem* národa, ale současně se jim vzdálil *nekompromisností* jako takovou. Vznikla tak *osobně ideologická ambivalence*. Hluboce zakořeněná traumata: **1.** pocit zklamání z toho, že matka nedokázala Hitlera ochránit před **2.** krutým otcem, se v Hitlerovi spojila v jeden realizovaný celek; *chránit a trestat současně*. Většího paradoxu nemohlo být dosaženo, pakliže celý obraz takto nastavené osobnosti, dotvářeli: *náladovost, bezcitnost, egoismus*. Inteli-

gence v kontextu těchto faktorů nemohla být obzvláště valná, neboť Hitler postrádal sebereflexi. Vnitřní dítě, rozzlobené a často rozpálené doběhla jen sotva bude schopné, zvláště je-li mu do rukou dána moc, vyvozovat své vlastní kroky, jejichž výsledkem budou omyly z vlastních špatných rozhodnutí. Opět, za takto nastavené zrcadlo, bude muset někdo nést vinu. „*Mlád'at*“ je pro takové případy, kdy bude možné *obětovat*, stále dost. A přesto ve společnosti tehdejšího Německa, tuto zvrhlou politiku výhradně Hitlerových osobních ambic, jakoby nikdo nechtěl vidět. Kniha *Mein Kampf* se tiskne po statisících, čte se chvatně a je svým průměrem dostupná průměrnému jedinci. Není nad čím se zamýšlet, vždyť je přeci všechno tak srozumitelné: *sjednotit se a vyčistit*. („*Osudy národů dokáže změnit jen bouře horké vášně, ale vzbudit takovou vášně umí jen ten, kdo ji sám nosí v srdci. Vášně sama daruje svému vyvolenci slova podobná úderům kladiva, které otvírá brány srdce lidu.*“ *Mein Kampf* – č.v. 2000, str. 81)

Tato výmluvná ukázka dokládá, jak spojení slov: *bouře, vášně, srdce, kladivo, brány, lid*, dokáže vytvořit iluzi neškodné, až pubertálně vyhlížející agitace, přiopilých mladíčků ještě z dob *francouzské revoluce* konce osmnáctého století, nebo proletářského zanícení marxistické internacionály. Kam až se podobná provolávání dostala nám ukázala historie a události, které následovaly. Paranoia není pouze v tom, co je vidět ve způsobech jednání, ale její *gro* se odehrává už v samotných motivech, v myšlení, které bere slovo jako záměr k realizování zájmu, *uplatněné vůle*. Je nemálo paranoiků, kteří si vystačí se svými mučivými myšlenkami o nichž mnohdy jejich okolí ani neví. Jsou to jedinci se silnou submisivní pozicí. Dokonce trpívají současně nějakou tou sociální fobií, která ostatní chrání od toho, aby byli s těmito šílenci konfrontováni. U Hitlera se ovšem setkáváme s opakem. Je to silně expansivně extravertovaný paranoik. Unik-

nout jeho přecitlivělému (hypersensitivnímu) tykadlu není téměř možné. Znovu a znovu prověřuje své okolí z oddanosti, schopnosti plnit rozkazy, loajality. Sebemenší náznak podezření je zveličen, domyšlen a krutě trestán. Předeterminovanost hypersociací nedává prostor klidné úvaze, ale trysku myšlenek, které jsou pouhými obrazy, téměř jako u schizofrenika. Ale Hitler schizofrenikem nebyl, neboť se skutečností vedl reálnou válku. Teprve za ní, za touto válkou byly všechny ty „*poklady*“ osobní velikosti. Válka byla „*pouhý*“ prostředek. Jak to zní hrůzostrašně – „*válka byla pouhý prostředek*“! Ano, protože je-li jasný cíl, potom na počtu obětí nezáleží! Nikdo nebude zapomenut!

Takto nastavená rétorika už neunášela ani to množství medu, kterým Hitler patlal ústa kolem sebe. Přesyceni a zahanbováni se přeci jen začali tímto Hitlerovým lhaním cítit ti, kteří se skrytě nebo otevřeně snažili jeho zájmům čelit – buďto antipropagandou, nebo přímo atentáty na jeho osobu. Většinou neúspěšně, odhaleni a zabiti. Ne však už toliko partizánským odbojem, daleko úspěšněji mimo území Německa. Tuto skutečnost nesl Hitler velmi těžce, neboť válka vedená armádami poskytovala jakous-takous možnost přehledu situace. Avšak partizánské jednotky pracovaly v utajení a bez možnosti vystopovat místo útoku. Hitler jimi přicházel mnohdy o munici a další vojensky důležité prostředky k vedení války. Tím, jak se partizánský odboj postupem let zveličoval, musel jej Hitler uznat za rovnocenného válečného partnera. Z tohoto důvodu také narůstaly jeho obavy, jak bude schopen takovému tlaku odolávat. Aby umenšil vliv partizánského odboje, příležitost k tomu mu poskytl atentát na Heydricha, vyhlazením Lidic. Skutečný vliv na snížení partyzánské aktivity vůči jednotkám Hitlerových vojsk to však nemělo. V partyzánech Hitler viděl marxisty. Tento omyl však neměl žádný dopad na to, jak dobře si většinou takové skupiny vedly. Nic méně, jeho paranoia začínala směřovat odtud do vlastních řad.

§5. ARCHETYPÁLNÍ VZORY HITLEROVY PARANOI

Dramaticky se rozvíjející Hitlerův patologický duševní stav obsahuje zřetelné stopy archetypálních vzorů, o kterých psal C. G. Jung. Jedná se o *archetyp matky* a *archetyp hrdiny*. Připomínám, že přílišný optimismus vzniklý z toho, že bychom Hitlerův povahopis chtěl jednoduše vměstnat do těchto dvou měřítek a definitivně pochopit nejtajnější zákruty jeho zvrhlosti nám bude posléze připadat jako neškodný smích oproti tomu, co ve své podstatě ony pravzory představovaly v souvislosti s tím, jak Hitler skutečně myslel a jednal; od toho okamžiku nám veškerá rádo by kritéria a příklady přestanou stačit. Tudíž, pokud nyní budeme používat pojmy jungiánské archetypální psychologie, děláme to jen proto, abychom se měli o co opřít.

Otázkou stále zůstává, kde bylo v psychickém dění Hitlera nejslapší místo?! Nabízí se, po předešlých odstavcích odpověď: *v jeho minulosti, v jeho dětství, v jeho nepřiznaném a osobně nerozpoznaném traumatu, s nímž seberefektivně nepracoval, ale všemožně se jej snažil potlačovat a nahrazovat „vylepšováním vnějšího obrazu o sobě samém“*. Je to klasický psychoanalytický (freudiánský) popis obrazu poruchy osobnosti. Co lze tedy k jeho rozšíření a prohloubení poznání nyní ještě přidat? Hitler, tak jako tak byl současníkem své doby. Chyběli hrdinové a vytrácela se ze společnosti důvěra v dobro, lásku i naději. Všichni chudlí, páchali se sebevraždy a *i to málo*, pokud někdo měl, bylo v očích druhých vnímáno se závistí. Na ulicích stály fronty lidí čekajících na přiděl avšak nedostávalo se vždy na každého. Jedním ze způsobů, jak přežít bylo něco si ukrást nebo vyšmelit. Potupná každodennost chudoby vkráčela i tam, kde by si ji nikdo ještě před pár týdny nedokázal v nejhorší noční můře představit. *Adolf Hitler*, stoupá k moci a jeho kniha *Mein Kampf* jde na dračku. „*Hrdina*“ je tu. Nyní ještě všechny potřebuje k dosažení posledního cíle, ale patologie se už brzy ohlásí nutkavou sebeizolací.

Nejintimější bolest zůstává však trvale přítomná. Není komu se „svým dílem pochlubit“. Hrdina, který *ztratil rodiče*, má jen sotva energii žít v sobě vzpomínku na jejich památku, pakliže mu nebyli v mládí oporou. Ale je zde ještě všudypřítomná společnost. Konejšivá, vášnivá, vemlouvající se do přízně. Hrdina získává opět svoji jistotu. Dokonce může tam, kde zahlédne vůči sobě nelibost, zasáhnout rukou své moci. Avšak hrdina má zachraňovat, být vzorem, skromným spolu-podílníkem na všem dobrém, pakliže se naskýtá příležitost, nebo je požádán o pomoc. V jiném případě, se hrdina obrací v démona, kterého v sobě Hitler objevuje a pozvolna mu nechává volný průchod k vystavění toho, kým v pravdě chtěl být již od počátku. „*Umění všech opravdu velkých vůdců všech dob spočívalo v první řadě v tom, že netříštili pozornost lidu, ale soustředili ji vždy na jediného protivníka*“. Co démoničtějšího zde může být, než podprahová bezohlednost. Tady hrdina ztrácí svoji značku. Archetyp *hrdina démon* na sebe strhává veškerou pozornost, zastiňuje však *archetyp matky* i když touží po její blízkosti. Tu si zachovává alespoň tím, že se nechává konejšit chválou davu. Při veškeré snaze o objektivitu popisu, nemůžeme se zde ubránit pochybnostem, zda nebylo Hitlerovo nastavení vnitřního *Já* přeci jen v jiném světle? Právě tato místa dělají z podobných pokusů, učinit si jasno v Hitlerově duševním rozpoložení, stran celého obrazu jeho osobnosti, věc diskuse. Proč ne? Vždyť o to běží i nám. Nebránit se rozpracování těch úhlů pohledů, které on sám svým jednáním dějinám poskytl. Konečně, z *hrdiny* se stal *hrdlořez*: „*Protivný mi byl ten rasový konglomerát v hlavním městě (píše Hitler o Vídni), protivná celá ta mašinérie národů: Češi, Poláci, Maďaři, Rusíni, Srbové, Chorvati atd. a mezi tím vším jako věčná bakterie lidstva – Židé a zase Židé. Obrovské město mi připadalo jako ztělesnění krvesmilstva*“. A toto jsou právě ta místa, která se už vymykají oněm výše zmíněným psychopatologickým tabulkám.

Paranoik se do tabulek nevejde. Jeho myšlení a posléze chování míří za jejich hranice. I psychiatrie musí stavět na nějakých morálních bodech. Zde se však vytratil jakýkoliv duch člověčenství. Evropa se nenápadně začala ocitat mezi dvěma totalitami. Ta Hitlerova druhou světovou válku začala, ta druhá, sovětská, druhou světovou válku, společně se spojenci ukončila. Paradoxně však Stalinův způsob přístupu k poválečnému dělení, byl přístupem jako ke kořisti, což nedlohuho po roce 1945 znamenalo vytváření komunistických satelitů, kde se postupně usazoval skrytý teror, maskovaný bojem dělnické třídy s imperialistickým nepřítelem. Něco to připomíná, že ano?! „Hrdiny, spasiteli“ se to začalo jen hemžit a vydrželi až do roku 1989. A o to hůře, že v těchto případech už nešlo pouze o jedince, ale lidské zrůdy se rozštěpily na celé skupiny straníků, bez uniforem, v civilu naprosto beztrestně a na každém místě, kam jen dosáhla úřední ruka státu. Psychologie a psychoanalýsa osobnosti byly zakázány, filosofie existence postavena téměř mimo zákon. Byly povolovány jen některé neškodné teze ke „*studiu*“; duchovně-kulturní umíráček totalitních satelitů SSSR zvonil dál, i u nás dlouhých čtyřicet jedna let.

§6. NARCISMUS VE SLUŽBÁCH DIKTATURY

Problém narcismu spočívá v patologickém prožívání vlastní osoby jako výlučné bytosti s řadou obranných mechanismů. Narcismus může probíhat jako sklon k sebestřednosti, nebo jako rozvinutá patologie postojů a reakcí zasahujících hluboko do duševního života jedince, který vždy a za všech okolností tuto svoji „*roli*“ bude demonstrovat na pozadí hysterické pozice chránící se odevšeho, co by chtělo takovou pozici ohrozit. U Hitlera jednoznačně převažovala druhá varianta. Ze své narcistní situace v podstatě nikdy nesešel. Naopak, ve spojení s paranoidními sklony byl jeho narcismus trvale prohlubován a spoluvytvářel tak

celkový obraz jeho osobnosti. V *Mein Kampf* se to projevuje již zcela zřetelně, např.: „...i když neštěstí vlasti přinutí tisíce lidí k přemýšlení o vnitřních příčinách tohoto zhroucení, nevede to nikdy k takové důkladnosti a hlubšímu pochopení, které se zjeví tomu, jež se stal teprve po dlouholetém boji pánem svého osudu“. Hitler byl doslova hnán vlastním narcismem k tomu, aby slova ve své knize zůročil jejich demonstrací v tom, jak postupoval dál. To, jak mu jeho politické kroky vycházely, mu také zásadním způsobem napomáhalo vystavět svoji gloriolu už nejen uvnitř sebe sama, mohl se na svá slova odvolat a zcela *přesvědčivým* způsobem poukázat na jejich *pravdivost*. V tomto sebeukájení a poukazech na vlastní *kvality*, byl Hitler ve své době politicky nedostižný, přičteme-li k tomu jeho pozdější způsob podání na prosloveh, při veřejných vystoupení.

Hitler splňoval pro narcistní poruchu osobnosti všechna dnes používaná diagnostická kritéria: *grandiozita, zveličování, intenzivní zaobírání se bezmezným úspěchem, pocit neobyčejného nadání, pocit vlastní vyjimečnosti, vyžadování obdivu, pocit oprávněnosti jednat dle vlastních zásad, k druhým se chová kořistnický, druhé využívá k dosahování vlastních cílů, není schopen empatie a lítosti, závist, arogance a povýšenost*. Kniha, kterou Hitler ve vězení napsal je v podstatě z pohledu moderní psychologie sebeanalýsou, která se ovšem nestala svému autorovi poukazem k nutnosti změn postojů, ale naopak jeho původní postoje posílila. Stejně jako je narcismus obsažen znaky, které byly uvedeny, znamená to, že z onoho *přehlížení hodnoty druhých lidí kolem sebe* (nebo i celých národů) dále dochází i k otevřenému znevažování, podceňování jakékoliv okolnosti (maličkosti), neboť každé docenění by znamenalo riskovat snížení vlastní *hodnoty*, či jinak, nebezpečí z toho, že by bylo nutné se o vlastní grandiozitu dělit. Nedej bože, aby narcisovi nějaká okolnost (někdo, nebo něco) nekontrolovaně přerůstala přes hlavu: „*Příroda přece*

*také přistupuje v dobách velké nouze nebo špatných klimatických podmínek a neúrody k omezení rozmnožování obyvatelstva v určitých zemích nebo určitých ras, a to metodou jak moudrou tak i bezohlednou. /.../ Co je méně silné, méně zdravé je nuceno vrátit se do klína věčně nepoznaného“. Jak rozumě a vřele chtějí tato slova znít! Na konci odstavce je věta, která mrazí dodnes: „*Tak je snížení počtu posílením osoby, tedy nakonec posílením druhu*“.*

Z podstaty tématu, které zde interpretujeme by se dalo říci, že pokračovat v sepisování dalších stránek postrádá už jakéhokoliv smyslu. (V osobním přípisu na tomto místě musím konstatovat, že jsem již vskutku od dalšího sestavování nových odstavců předložené knížky měl v úmyslu upustit a celý dosavadní text zničit.) Je zde však ještě několik bílých míst, která je vhodné pro ucelené studium, tohoto povahopisu, doplnit.

§7. PSYCHOLOGICKO MORÁLNÍ DOPADY HITLEROVY OSOBNOSTI NA SPOLEČNOST

Brány pekel Hitlerovy diktatury se otevíraly současně s nově se utvářející filosofií existence. V roce 1927 vychází zásadní kniha Martina Heideggera (1889 – 1976) pro celý další vývoj moderní filosofie: *Sein und Zeit (Bytí a čas*, č. v. 1996, 2002 a dotisky). Heidegger se jako člen *NSDAP* účastnil některých setkání na stranických sjezdech (přelom let 1933 / 1934). Po té ze svého „*aktivního*“ působení odstupuje a vzdává se i rektorského místa na freiburské universitě. Členem *NSDAP* však zůstává až do roku 1945. Fakt, že Heidegger byl průběhem politických událostí desorientován, vychází napovrch teprve v posledních letech detailním studiem jeho spisů, které obsahují sto svazků, kde najdeme autorské tituly, poznámky k přednáškám, ale i přepisy a poznámky jeho posluchačů aj. Jedná se v novodobých dějinách filosofie patrně o nejrozsáhlejší textový soubor z pera a myšlen-

kového úsilí jednotlivce. (Všechny doposud vydané svazky tohoto filosofa vlastním a mohu konstatovat, že jakékoliv pokusy vehnat Martina Heideggera pod prapor fašismu jsou marnou snahou hledat senzaci tam, kde je pouze nestranná myšlenková práce, zanícená „*analýsou bytí*“ a nikoliv podporou politické situace své doby. Viz Adamec, Táborský: *Čas Heideggerova bytí...*, Brno 2017 a k danému zásadní titul: F.-W. von Herrmann: *Pravda o myšlení Martina Heideggera*, Praha 2017.)

Další úhel pohledu na existenciální problematiku interpretovanou v duchu nové filosofie v roce 1932 otevírá Karl Jaspers (1883 – 1969) knihou: *Existenzphilosophie*. Oproti Heideggerovi, který uvažoval *bytí* v abstraktně akademických souvislostech, kterými se Hitlerův režim necítil ohrožen, Jaspersův přístup naopak tepal do témat jako: *svoboda, duchovní odpovědnost, krize doby*, atp. Svým způsobem Jaspers vzhledem k tomu, jaké kroky Hitler dělal, se cítil ohrožen a i z pocitu zhnusení nad vývojem další, zejména válečné situace, odešel (1948) natrvalo do Švýcarska (Basilej). Detaily kolem pronásledování (jeho žena měla židovský původ) a fakt, že oba vždy měli po ruce ciankáli, kdyby je gestapo chtělo zatknout, i když nikoliv nepodstatné, zde pro záměr knížky nebudu hlouběji sledovat. Konečně rozdíl v životních osudech a postojích obou myslitelů, zejména v době války byly do očí bijící: Heidegger žil v klidu na chatě s rodinou v Todtnaubergu v malebné přírodě a sepisoval ódy na německé básníky, mezitím co Jaspersova rodina (v Heidelbergu) se všemožně snažila vyhýbat třecím plochám, které kolem nich vytvářelo gestapo, pod jejichž hledáčkem, jednoduše řečeno byli. Dříve udržované osobní přátelství s Heideg-

gerem se již záhy rozpadlo (1933). Oba autoři nové filosofie dosáhli obecného věhlasu na přelomu dvacátých a třicátých let. Hitler s největší pravděpodobností o jejich působení rámcově věděl, avšak pro vlastní záměry mu zdaleka nejsilněji do karet nahrával Friedrich Nietzsche (1844 – 1900) a jeho týmu propagandistů i některé „vy-preparované“ pasáže z myšlenek Maxe Schelera (1874 – 1928). Nietzsche a Scheler se stali zneužitými jen proto, že nebyli pochopeni do podstaty. Jednoduše, co se hodilo, bylo nejednou vydáváno za výsledek vlastních závěrů. „*Vůle k moci*“, „*přehodnocení všech hodnot*“, „*věčný návrat téhož*“, „*instinkt*“, „*puď*“, „*individuální duch*“, „*statky a vyšší poslání*“... Božské v člověku je nacházeno tam, kde individuální vědomí odhaluje věčnost. Takto se člověk pozvedá nad pouhou přírodu...a zvyšuje svoji moc. Jako souhrn těchto vypreparovaných filosofí potom může dobře posloužit následující pasáž z *Mein Kampf*: „*Že tento svět bude jednou vystaven nejtěžším bojům o bytí lidstva, o tom nelze pochybovat. Nakonec zvítězí náruživost sebezáchovy. Pod ní tak zvaná humanita, co by směl hlouposti, zbabělosti a domýšlivého mudrlanství ta-je jako sníh v březnovém slunci. Ve věčném boji lidstvo vyrostlo – věčným mírem zaniká.*“ Zde je ukryto všechno, *vůle k moci, přehodnocení všech hodnot, věčný návrat téhož... vyšší poslání...* Uměle zaobaleno, ale z pohledu propagandistické psychologie vyjádřeno způsobem odpovídajícím základnímu záměru. V samé podstatě potom Hitlerovi jde o: „*...nové tažení Germánů*“. Zneužíval čehokoliv, aby dosáhl svého. V Nietzscheho *nadčlověku*

viděl sebe sama, ale už si také přestával sám se sebou stačit. Tohoto *nadčlověka (Übermenschen)* vnucoval svojí rétorikou na proslovecích. Burácel k boji a i přes veškerou směšnost, jak vypadal, když takto spocený láteřil, se to Hitlerovi dařilo. Byla to jeho práce. A pracovat znamenalo vydávat ze sebe všechno, zvláště, je-li to práce pro vlast, pro říši.

Hitler těmito přístupy otevřel stavidla bujného marasmu, který se začal projevovat jako psychická infekce. Všichni, kdo se nacházeli pod ním, chtěli vypadat jako on. Jak toho ovšem dosáhnout?! Jedna cesta se nabízela. Má-li se dojít přehodnocení všech hodnot, musí se začít od těch vlastních, doposud stavěných jako křesťanská morálka. Takže, popřeme tradiční hodnoty, osvobodíme se od jejich vlivu, zahodíme doposud uznávanou mravnost, a to jen proto, že jsme objevili novou, vyšší morálku, morálku mas. *Tedy úplně opačně.* Masa, lůza, dav, iracionální množství zvrhlé pouze na stranu pudů a instinktů. To je ono, a co teprve Immanuelem Kantem vystavěné imperativy (viz jeho *Základy metafysiky mravů, Kritika praktického rozumu*), ty také přehodnotíme: člověk už nebude *účelem*, ale právě oním *prostředkem*, na jehož špatnost onen filosof právě poukazoval. A nějaký obecný nebo přírodní mravní zákon nepotřebujeme, protože *zákon jsem já, každý sám o sobě*, pokud jeho morálka takto koná ve jménu Říše. Osvobození od tradiční mravnosti Hitlerovi pomáhalo prodloužit vlastní ruku dopadající na „*převýchovu společnosti*“ nejdál, jak jen to šlo. „*Stát je ve skutečnosti vždy výsledkem součinnosti*

těch vlastností, které spočívají v linii udržování druhu a rasy. Tyto jsou vždy hrdinskými ctnostmi a nikoliv kramářským egoismem, neboť zachování existence druhu předpokládá ochotu jednotlivce k oběti.“ (Mein Kampf)

§8. PARANOIA, REGRESE A FIXACE VE VZTAHU K PŮVODNÍMU TRAUMATU, REÁLNÁ PSYCHOANALÝSA ZALOŽENÉHO KONFLIKTU

Duševní zážitky, které nabyly charakteru založeného konfliktu, působí jako emoční zátěže, významně se podílející na procesu rozhodování, výběru prostředků k dosahování cílů, vytváření myšlenkových závěrů, sebereflexi a hodnocení druhých lidí. Dále, v této souvislosti musíme respektovat rovněž oblast dvou významných kritérií, které do okruhu tohoto problému spadají, a to: vrozený pud k smrti (*thanatos*) a vrozený pud k životu (*libido*). K nim se řadí ještě *libido jáské* a *libido sexuální*, tedy libidinósní faktory, v jejichž obsahu se rovněž pud k smrti nachází jako některé druhy sexuální perverse, vedoucí odtud, až do sexuální patologie (např. pedofilie, nekrofilie, jejichž předstupně mohou být bisexualita nebo sadomasochistická algolagnie). Psychoanalýza setrvávání na některém z těchto raných míst, často nezpracované fáse autoerotického období s nutnými známkami poškození a zveličením v oblasti oidipského konfliktu a opozičního vzdoru, nazývá *fixací pudu*. Jeho působení, a v tomto ohledu u Hitlera vytvořené ambivalencí k matce a otci, co by základnímu komplexu traumatických zážitků, se neodehrává nikdy najednou a v celé své velikosti. Právě rozpad traumatu a

jeho pudové energie na dílčí části, s níž si udržuje svoji základní životaschopnost, způsobuje, že se mnohé jeho fragmenty dostanou ke slovu až teprve v nejrůznějších obdobích života jedince. Řečeno i jinak, odděleny, tyto fragmenty traumatu čekají na svoji příležitost a jsou ochotny se přilepit na jakýkoliv i neškodný kousek životní události, jen aby uvolnily svůj díl nepříjemného psychického napětí. Tím vzniká celá řada nepředpokládaných reakcí ve výsledku zjevných jako *neurotické, hysterické, obsedantně kompulsivní, depresivní, maniakální, paranoidní, schizoidní, závislé* aj. chování, podle vlastní predispozice jedince. Jednou věcí v tomto psychickém pochodu je to, že fragmenty založených konfliktů vývojově žijí se svým majitelem, ale nemusí vždy sledovat paralelně jeho časovou dráhu. Mohou se naopak domáhat sloučení se vzpomínkou v jejím původním věkovém založení a infantilisovat svůj projev právě tímto návratem (regresí) a snahou o splnutí s ní. Zde se regresní proces může manifestovat výhradně jako pud ve své zveličené podobě a navenek na sebe upozorňovat jako nezvladatelné domáhání se svého vyřízení (nevědomé prosazování tzv. *Ono*). Další ožívování této energie založeného konfliktu vzrůstá, pakliže mu vnější podmínky nedovolují přirozeně se prosadit. V tomto ohledu byl Hitler klasikou ukázkou výše uvedených psychických pochodů. Svou fixací na dílčí pud (prosadit se a tím dosáhnout tzv. vyřízení vlastního libida) udržoval opakovanou, obsesivní regresí ve výsledku jeho chování projevenou jako zde komentované sociální strádání (Němci a Židé) s otevře-

ně agresivními složkami v nichž hlavní roli hrál sám, a tedy postavu toho, na kom spočívá celá tíha odpovědnosti. Freud použil větu, která je dnes klasickou: *Kde mělo být Já, tam nastoupilo Ono*. Rozumějme tomuto výroku dobře; *kde měl být rozum, tam své místo zaujala slepá iracionalita a pud*. A Hitler dělal všechno pro to, aby se iracionalita a nevědomé snímání morálních hranic stali hlasateli nové kultury, ba vlastní budoucností, vystavěné právě na nich: *„Žádný stát nikdy nebyl založen prostřednictvím mírového hospodářství, nýbrž vždy jenom instinktem sebezachování druhu, ať už se tyto nacházely v oblasti hrdinské ctnosti nebo lstivé prolhanosti“*. (*Mein Kampf*)

Pokud jsme výše uvedli do jedné souvislosti *regresi, vytěsnění, libido a sexualitu*, musíme přeci jen tento „vztah“ upravit, aby nedošlo k nedorozumění, které by nám později nadělalo jisté problémy. Ostatně Sigmund Freud se na tuto nutnost úpravy rovněž odvolává a je zapotřebí jej respektovat.

Vytěsnění je aktem, který posouvá do oblasti nevědomí to, co ohrožuje vědomí (čím se vědomí cítí být ohroženo) a čím by se vědomí proti své vůli a aktuální potřebě řešit něco nastalého, bylo nuceno zabývat. *„S pojmem vytěsnění není tedy spojen žádný vztah k sexualitě.“* (*S. Freud*) Naopak regrese představuje psychický pochod, který návratem (přívratem) k původním (archaickým) pudovým potřebám hledá uvolnění z pout napětí, současně s jejich vynesemím na povrch aktuální duševní situace, jejich přeměnou v nějakou obhajitelnou existenci v rámci

celého souhrnu zvláštních sociálních potřeb (*sublimací*). Takto se procesy vytěsnění a regrese maskují jako zdánlivě racionálně zdůvodnitelný sled událostí, které v očích toho, koho se týká, nenabízí potom jinou variantu sebereflexe, než-li je obhajitelnost nastalých potřeb zdůvodňováním jejich „objektivitu“ a odtud i samozřejmostí výsledků jednání, které z takto nastavených „motivů“ přeci nutně plynou. Hitler se nacházel celoživotně právě v samém středu těchto psychických sil. Čím více se co jevílo být tím, co by mu mohlo bránit „v uskutečňování vlastního libida“ záchranou lidstva, o to více své úsilí dogmaticky zvyšoval. Podle Freuda se u čistých psychoneurotiků se sklonem k hysterismu (v Hitlerově případě fanatiko-paranoidní obava, že nebude schopen dosáhnout svého cíle) na prvním místě v osobní symptomatologii utvoří regrese s fixací a teprve dalším průběhem životních událostí narůstá a zvyšuje se dynamická složka vytěsňovacího procesu. Dále, nezpracované, infantilně pudové sexuální libido (vedle libida Jáského) ve výsledku Hitler „převědl“ na libido ne-sexuální.

Patologická ambivalence způsobuje to, že je-li „uspokojena“ jedna oblast, tak druhá je pociťována jako od libida ochuzená; právě ta začne neúměrně touto „ztrátou“ uspokojení na sebe upozorňovat, čímž i ta část libida, které se momentálně dostává „pocitu zadostiučinění“ je tou „prázdnější“ částí libida napadána, ubírá jí na kvalitě požitku a chce, vynucuje si, stůj co stůj, jistý díl této její emoce, stržením také na svoji stranu. Tento vnitřní „zápas o dosažení spokojenosti“ nakonec dosáhne toho, že

se *vnitřní Já* cítí trvale v napětí a znovu a znovu třepe po impulsích uspokojení, které, když nemůže získat v sobě samém tak si je snaží zprostředkovávat zvýšeným „*kontaktem s vnějšími objekty*“. Okruh těchto „*vnějších zdrojů*“ se při takto silné ambivalenci, kterou Hitler měl, postupně rozrůstá až do *paranoi s omnipotentním obsahem*, jenž nakonec zahrnoval domělou potřebu spásy celého světa. Čím více se Hitler zabýval těmito myšlenkami, tím méně mu zbývalo jeho vnitřního prostoru na to, aby se musel zabývat sebou samým. Na tomto principu se zakládá v podstatě každá duševní nemoc. „*Konflikt je vyvolán odepřením, když je libido připravené o možnost ukončení, je odkázáno na to, hledat si jiné objekty a cesty. Podmínkou při tom je, že tyto ostatní objekty a cesty budí u určité části osobnosti nelibost.*“ (S. Freud) Takto potom rovněž u Hitlera došlo k naprosté ztrátě empatie, předvídavosti, schopnosti zapojení interpersonální citlivosti, prozíravosti, když vlastně všechny vnější zdroje pro zvládnutí oné ambivalence bylo nutné nikoliv překonat, ale odstranit, když už je nebylo možné a nestačilo pouze, pro jejich reálnou existenci, jen popřít. Taková okolnost potvrzovala Hitlerův narcismus, *vzhlížet se ve světě jako jediná osoba s výhradním právem na život.*

„*Zdá se, že veškerá naše duševní činnost je zaměřena na to, množit slast a vyhýbat se nelibosti, že je automaticky regulována principem slasti.*“ (S. Freud) Psychoanalýsa šla v tomto ohledu do důsledků. Freud na závěr jedné části v *Přednáškách o psychoanalýse* poukázal i na to, že neurotik a vlastně většina lidí se sklonem k hysterismu v

nějaké jeho podobě, nezvládají komunikovat mezi dvěma základními oblastmi - *Jáským principem a principem reality*: „Úkol vystríhat se nelibosti se pro ně stává skoro rovnocenným s úkolem usilovat o slast; Já poznává, že je nevyhnutelné vzdát se bezprostředního ukojení, odsunout slast na pozdější dobu, snášet trochu nelibosti a určitých zdrojů slasti se vůbec zříci. Takto vychované Já se stalo „rozumným“, nenechává se už ovládat principem slasti, nýbrž řídí se principem reality, který v podstatě rovněž směřuje k dosažení slasti, ale slasti zajištěné tím, že je brán ohled na realitu, i za tu cenu, že je odsouvána na později a zmenšena.“

Psychoanalýsa tedy zjevně odpoví na Hitlerův povahopis nachází, formuluje a zpřesňuje. Jako ideolog diktatury tedy nesnášel, byť jen pomyšlení na sebemenší politickou rozvolněnost. Ta právě živí onu ambivalenci, kterou je zapotřebí zrušit. Už žádná podvojnost, možnost rozhodovat se: „*Chtějí stále něco nového, hledají změnu a tím se stávají smrtelnými nepřáteli každého účinného politického ovlivňování masy.*“ (*Mein Kampf*)

Hitlerovy postoje, na které zde poukazujeme korespondují s jeho duševním rozpoložením. Jsou o to více na pováženou, že nezůstaly pouze na papíře, co by neškodná utopistická ideologie, ale v širokých souvislostech se jejich obsah uskutečnil a v nejednom případě také svůj základní úmysl předčil krutostmi, které byly v jeho jménu, po celou dobu druhé světové války, páchány. Hitler je rovněž klasickou ukázkou zániku tvůrčí filosofie, kterou střídá plochá, myšlenkově mrtvá totalitní ideologie.

§9. DĚJINY FILOSOFIE O ZRODU, VÝVOJI, TRVÁNÍ, ZÁNÍKU A OPĚTNÉM KOLOBĚHU CIVILIZACÍ A SVĚTŮ

Hitler se cítil povolán k tomu, dotáhnout vývojový cyklus dějin k jeho završení. Abychom tomuto jeho „záměru“ správně porozuměli, je na místě říci si něco o pramenech, které se mu k této „vizi“ staly podkladem. V zásadě existují tyto prameny tři: 1. antická filosofie Herakleita a stoiků, 2. Schopenhauerova idea *vůle v přírodě* a 3. kniha Osvalda Spenglera *Untergang des Abendlandes (Zánik západu)*. Řeční filosofové, zejména Herakleitos a stoikové měli za to, že svět existuje v přesně načasovaných cyklech. Ostatně křesťanství s touto myšlenkou rovněž koketuje. Jinými slovy, svět existuje svým zrodem, vývojem, úpadkem a zánikem, aby na jeho místo přišel opět ten stejný cyklus. Celá lidská epopej se v jednotlivých stádiích odehrává vždy po dlouhá tisíciletí. Podobně Arthur Schopenhauer (1788 – 1860) má za to, že svět se děje na podkladu uskutečňování vůle v přírodě a vůle v člověku. Vůle všechno staví proti sobě, je iracionální. Nicméně touto vůlí je způsobován koloběh světových dějin. Osvald Spengler (1880 – 1936) podobné teze dotáhl do krajnosti, když se ve své knize (1918 – 1922) pokoušel zdůvodňovat dalekosáhlé souvislosti např. v historických událostech mezi *Alexandrem Velikým*, *Čchingischánem* a *Napoleonem*. Tímto výčtem však jeho srovnávání zdaleka nekončí. Spenglerovy šlo o to, poukázat k opakujícím se historickým událostem z vnitřní podstaty lidských dějin, neboť člověk nikdy nežádá nic, co by se už neudálo, ne-

bo, co se, tak jako tak, nebude odehrávat v jakkoliv vzdálené budoucnosti. Všechny tyto filosofie Hitlerovi, ať už opět jakkoliv vypreparované a učesané pro vlastní záměry, byly vhod. Čteme-li jeho text z vězení a máme-li znalosti z dějin filosofie a obecné historie, tyto prvky tam bezesporu nacházíme. Hitler tím, co stačil přečíst a zpracovat pro účely zejména veřejných vystoupení, provedl v podstatě jednu z největších revizionistických akcí dějin lidstva, když zužitkoval závěry výše jmenovaných k tomu, aby zcela umrtvil jakékoliv pokusy o skutečnou myšlenkovou práci. Tento záměr se mu však dařilo realizovat ze všeho nejméně. Opět se ukázalo, že lidský duch je silnější než všechny pokusy dostat jej na kolena. V tomto ohledu bylo Hitlerovo počínání bez úspěchu, stejně jako se podobné snahy nedařily později komunistům v socialistických satelitech států sovětského Ruska po roce 1945. Stalin měl v tomto ohledu s Hitlerem mnoho příbuzných psychických vlastností. Censura, zakázané knihy, divadlo a vůbec umění se znaky dohledu a jiné postupy, které uplatňoval uvnitř společnosti, současně s pocitem vyvolenosti, nadto, jestliže se „zasloužil“ nad samotným Hitlerem druhou světovou válku vyhrát, příchodem až do Berlína a jeho totálním zničením. Stalin trpěl stejnými pocity omnipotence, jen z druhé strany, nikoliv jako uchvatitel, ale jako zachránce lidstva, který se na postavení Ruska v bojích o vítězství v druhé světové válce mohl bezostyšně odvolávat. Avšak i jeho skutečné postavení a vliv na vývoj postupujících armád lze brát ohled jen ve formální rovině (dále viz Manfred Hildermeier:

Geschichte der Sowjetunion 1917 - 1991. Entstehung und Niedergang des ersten sozialistischen Staates, München 2017, Seites 1348.)

Co zde tedy máme za informaci? Hitler chtěl naplnit nezvratný osud člověka dosažením totální germanizace světa. *„To, za co musíme bojovat, je zajištění existence a rozmnožení naší rasy a našeho národa, za výživu jeho dětí a udržení čistoty krve, svobodu a nezávislost naší vlasti, ke kterému náš národ dozrál, k naplnění poslání, které mu bylo přiděleno od stvořitele univerza.“* (*Mein Kampf*)

Sigmund Freud definoval zlo jako thanatos – pud k smrti, jak jsme uvedli výše. Je to zlo, které má své stupně: *ponížení, frustrace, pocit a komplex méněcennosti* (Alfred Adler), *vzdor, neúměrné sebeprosazování, verbální agrese, závist, popření, skratkovité jednání, popudlivost, odstraňování překážek cestou pozvolna se rodícího násilí* jak v rukou jedince, tak prostřednictvím druhých jedinců, kteří se stali „*schopnými*“ následovat svého vůdce. Dále pud k smrti, nebo také potřeba druhým lidem upírat právo na existenci, což vždy nemusí vést k zabíjení, sebou nese ještě také psychickou manipulaci. Ta mnohdy spočívá v tom, že jedinec s těmito sklony své věrné zavazuje vůči své osobě a následně v tomto jejich závazku prozkoušuje jejich oddanost. Rovněž zvláštní a nebezpečný jev. Kritéria této zkoušky jsou plně v rukou těch, kdo takové hranice stanoví. A jelikož podobné meze nejsou nikde vytyčeny, např. zákonem, který by určovat: odtud potud budeš diktátor a odtud potud budeš demokrat, tak se nakonec ona nemorální bezmeznost oddanosti vztahuje

na úplně všechno a úplně na všechny. Výše jmenovaný Max Scheler toto nazýval „statky“ (*Güter*), neboli nejvyšší morální hodnoty prověřované samotným životem a naší kvalitou etiky, jíž v něm uskutečňujeme své záměry. Schelerův popis těchto „statků“ má samozřejmě zcela jinou obsahovou náplň, než jak si ji po svém přetlumočil Hitler. Ovšem to už je na jiný spis.

Letošní Vánoce a příchod Nového roku 2018 jsem, díky sepsání tohoto textu, prožil ve společnosti člověka, o jehož přítomnost bych asi sotva stál v jakýchkoliv reálných podmínkách. Přeji proto každému, kdo měl společně se mnou chuť se do procházení jednotlivých pasáží předložené knížky pustit začtením, aby mu jakkoliv vzdálená budoucnost nepřinesla byť jen nástin ozvuku doby, kterou charakterisoval Adolf Hitler tím, kým byl. Všechno, co je spojeno se životem je křehké. Je proto zapotřebí trvale dbát o jeho ochranu posilováním ducha, těla a mysli. Jednou z cest, jak vidím, je komunikace, která nechce nikoho přesvědčovat a dokazovat, ale komunikace, která toleruje pouhým rozhovorem nekonečnou řadu úhlů pohledů a s nimi i toho, kdo hovoří. Budeme-li se bát mluvit, potom je tu nebezpečí, že nás zabije mlčení. Naopak, potlačíme-li strach z možnosti mluvit a naslouchat, náš život se stane svobodnější, duchovně obsažnější a radostnější, neboť i bližší jednoho k druhému. Jak ponouká německý filosof J. G. Fichte: „*Já se klade prostřednictvím Ne-já*“, tedy, člověk je skutečný teprve, nalezne-li svůj protějšek, nikoliv protiklad, a to – už je, o přátelství...

*Napsal jsem nejtěžší knížku za dobu,
co se snažím psát...*

© Adamec Jiří

**JEDINÝ DŮVOD PRO KTERÝ
BYLA VÁLKA
PSYCHOANALÝSA A PARANOIA**

Adamec Jiří - Filosofický seminář - Katedra teorie

Neprodejný výtisk.

2018

A6, 100 výtisků